

Andrzej Sokala

Toruński romanista – Witold Warkało Przyczynek do biografii*

Wybitny prawnik Witold Warkało znany jest dość dobrze jako profesor Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego związany z cywilistyką i prawem ubezpieczeniowym¹. Mało kto wie jednak, że wyszedł on z romanistyki prawniczej, którą później porzucił, a jeszcze mniej osób wie także, iż najważniejszy bodaj romanistyczny epizod w życiu tego uczonego związany jest z Toruniem, z Toruńskim Uniwersytetem i z Wydziałem Prawa i Administracji UMK. Epizodu tego nie byłoby, gdyby nie represyjna, motywowana względami politycznymi, decyzja ówczesnych komunistycznych władz o zawieszeniu Wydziału Prawa UMK z czerwca 1951 r.² W jej wyniku przestała praktycznie – tak zresztą

* Szkic niniejszy dedykuję Panu Profesorowi Ryszardowi Łaszewskiemu wraz z serdecznymi gratulacjami i najlepszymi życzeniami z okazji 70. urodzin.

¹ Sylwetkę W. Warkała omawia np. dość obszernie A. Bielecki, *Witold Warkało 1909–1983*, [w:] *Profesorowie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego 1808–2008*, red. G. Bałtruszajtys, Warszawa 2008, s. 284 i n. W tej jednak, jak i w innych publikacjach poświęconych prof. W. Warkało, znaleźć można sporo nieścisłości i pomyłek – dotyczących np. miejsca jego urodzin, pełnienia funkcji akademickich itd. Będzie o tym mowa niżej.

² Na ten temat zob. przede wszystkim tekst *Protokołu posiedzenia Rady Wydziału Prawa UMK. Sprawa wstrzymania naboru kandydatów na r. akad. 1951/1952 i uchwalony w tej sprawie memoriał do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki – dokument nr 148*, [w:] *Powstanie i pierwsze dzieje lat UMK 1945–1956. Wybór źródeł*, Toruń 1995, s. 257 i n., a do tego

jak i inne wydziałowe jednostki – na kilka lat funkcjonować Katedra Prawa Rzymskiego UMK, a toruńscy romaniści znaleźli się poza Wydziałem. Książd prof. Michał Wyszyński został przeniesiony do Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Wrocławskiego³, a dr Witold Lis-Olszewski formalnie przeszedł na emeryturę, znajdując jednak zatrudnienie w Bibliotece Głównej UMK⁴.

Szczęśliwa dla toruńskiego akademickiego środowiska prawniczego decyzja Ministerstwa Szkół Wyższych z 1957 r. o reaktywowaniu Wydziału Prawa UMK⁵ wywołała aktywne zabiegi władz UMK zmierzające do pozyskania dlań niezbędnej kadry naukowej. Właśnie w wyniku tych działań znalazł się w Toruniu ówczesny doc. dr Witold Warkałło przeznaczony do objęcia stanowiska kierownika Katedry Prawa Rzymskiego i zorganizowania pracy tejże Katedry⁶.

Przywołajmy najważniejsze fakty z biografii tego uczonego.

Jak wynika z oficjalnych dokumentów, Witold Warkałło urodził się 27 lutego 1909 r.⁷ w miejscowości Ślątkowice pod Łodzią (wówczas województwo łódzkie, starostwo łaskie, parafia dłutowska – obecnie Ślądkowice, powiat pabianicki, gmina Dłutów w woj. łódzkim)⁸. Sam W. Warkałło, we własnoręcznie sporządzonym szkicu do biografii⁹, wskazywał jednak, że oficjalna data jego uro-

K. Kamińska, *Dzieje Wydziału Prawa i Administracji w latach 1945–2005 oraz Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania UMK w latach 1968–2005*, [w:] *60-lecie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*, red. Cz. Łapicz i W. Wróblewski, Toruń 2006, s. 110.

³ Por. W. Mossakowski, *Wyszyński Michał (1890–1872) prawnik, kapitan, prof. UJK i UMK*, [w:] *Toruński Słownik Biograficzny*, t. 3, red. K. Mikulski, Toruń 2002, s. 249.

⁴ Por. A. Sokala, *Witold Lis-Olszewski i początki Katedry Prawa Rzymskiego UMK w Toruniu*, [w:] *Honeste vivere... Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, red. E. Gajda i A. Sokala, Toruń 2001, s. 231.

⁵ Zob. K. Kamińska, op.cit., s. 111.

⁶ Zob. W. Dawidowicz, *Wydział Prawa od roku 1957*, [w:] *Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1956–1965*, Toruń 1965, s. 132–133.

⁷ Taką datę wskazuje m.in. Akt Urodzenia sporządzony w Dłutowie 28 lutego 1909 r. (odpis dokumentu w posiadaniu autora).

⁸ A. Bielecki (op.cit., s. 284) błędnie podaje, że W. Warkałło urodził się w Siemianowicach Śląskich.

⁹ Rękopis w posiadaniu autora.

dzenia jest błędna, gdyż w rzeczywistości urodził się miesiąc wcześniej – 27 stycznia 1909 r. Pochodził z rodziny inteligenckiej¹⁰. Jego ojcem był Antoni Warkałło – nauczyciel szkoły powszechnej, matką zaś Agata Warkałło z domu Macis.

W maju 1926 r. Witold Warkałło ukończył Gimnazjum Państwowe Męskie im. M. Kopernika w Łodzi, zdając „zwyczajny egzamin dojrzałości typu humanistycznego”, w wyniku którego w dniu 21 maja 1926 r. Państwowa Komisja Egzaminacyjna uznała go za „dojrzałego do studiów wyższych”¹¹. Pozwoliło mu to na podjęcie studiów na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Warszawskiego, które – po zaliczeniu czterech semestrów – w 1928 r. zamienił na studia prawnicze na UW. Prawo ukończył w roku 1932 r., uzyskując tytuł magistra (specjalizacja „prawo rzymskie” – seminarium wybitnego romanisty prof. Ignacego Koschembahr-Łyskowskiego)¹². Ponadto w tymże samym 1932 r. uzyskał Certificat de droit Francis Uniwersytetu Paryskiego (Sorbona), a rok wcześniej (w 1931 r.) Certificat d’Assiduité Akademii Prawa Międzynarodowego w Hadze¹³. W latach 1937–1939 był także uczestnikiem seminarium doktoranckiego z prawa ubezpieczeniowego, prowadzonego przez prof. Jana Łazowskiego (na SGH)¹⁴.

Witold Warkałło brał udział w kampanii wrześniowej. Dnia 19 września 1939 r. znalazł się wraz ze swoim pułkiem piechoty na Węgrzech, gdzie spędził okres wojny. Początkowo przebywał w obozie dla internowanych oficerów w miejscowości Jolsva, później w obozie dla uchodźców cywilnych, a od 1941 r. – za zgodą

¹⁰ Jak podaje jego druga żona Halina Warkałło w sporządzonej 16 marca 1983 r. „Informacji biograficznej” poświęconej mężowi (dokument w posiadaniu autora): „środowisko wybitnie intelektualne”.

¹¹ Świadcstwo Dojrzałości wydane przez Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego (odpiso dokumentu w posiadaniu autora).

¹² Por. *Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–2004. Materiały do biografii*, red. S. Kalembka, Toruń 2006, s.v. Warkałło Witold.

¹³ Ibidem. Andrzej Bielecki (op.cit., s. 284) błędnie podaje, że ten ostatni Certificat W. Warkałło uzyskał w roku 1933.

¹⁴ Zob. *Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–2004. Materiały do biografii*, op.cit., s.v. Warkałło Witold.

tamtejszych władz – zamieszkał w Budapeszcie. Do Polski wrócił w maju 1947 r.¹⁵

Pracę w szkolnictwie wyższym W. Warkało zaczął dopiero w 1950 r., zostając wykładowcą w Wyższej Szkole Prawniczej im. Teodora Duracza w Warszawie¹⁶. W latach 1951–1953 wykładał też w Szkole Głównej Planowania i Statystyki¹⁷. Wreszcie w 1952 r. podjął pracę na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego¹⁸, z którym związany był do czasu przejścia na emeryturę.

Witold Warkało uzyskał stopień doktora praw 20 marca 1939 r. na Uniwersytecie Warszawskim, po przyjęciu przez Radę Wydziału Prawa obrony rozprawy pt. „*Vis maior i casus fortuitus w klasycznym prawie rzymskim prywatnym*”¹⁹, napisanej pod opieką naukową prof. I. Koschembahr-Łyskowskiego²⁰. Ze skierowanego w 1967 r. do Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego wniosku Rektora UW o powołanie W. Warkało na stanowisko profesora zwyczajnego wynika, że druk pracy doktorskiej został przerwany wskutek wybuchu wojny i że zachował się jeden jej egzemplarz²¹.

Po związaniu się z Wydziałem Prawa Uniwersytetu Warszawskiego (1952 r.) Witold Warkało prowadził najpierw wykład z prawa rzymskiego dla studentów studium zaocznego, a później zajęcia z prawa cywilnego i ubezpieczeniowego²². Od 1961 do 1968 r. kierował na tymże Wydziale Zakładem Prawa Ubezpieczeniowego przy Katedrze

¹⁵ Informacje na temat wojennych losów W. Warkało podaje Halina Warkało w cytowanej już wyżej *Informacji biograficznej* poświęconej mężowi (maszynopis w posiadaniu autora).

¹⁶ Zob. A. Bielecki, op.cit., s. 287.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ W zaświadczeniu z dnia 13 czerwca 1947 r. wystawionym przez Dziekanat Wydziału Prawa UW podano, że tytuł rozprawy doktorskiej W. Warkało był następujący: „Siła wyższa i wypadek losowy w klasycznym prawie rzymskim” – odpis zaświadczenia w posiadaniu autora.

²⁰ Ibidem. Andrzej Bielecki (op.cit., s. 284) błędnie podaje, że prof. W. Warkało zrobił doktorat w SGH.

²¹ Pismo sygn. WPr.-39-54/67 – kopia w posiadaniu autora.

²² A. Bielecki, op.cit., s. 286.

Prawa Cywilnego, którego zresztą był inicjatorem²³. Później kierował Zakładem Prawa Cywilnego UW²⁴.

Uchwałą Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki z dnia 27 listopada 1954 r. Witold Warkało otrzymał tytuł naukowy docenta²⁵. Sześć lat później – 13 lipca 1960 r. – uchwałą Rady Państwa powołany został na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Uniwersytecie Warszawskim²⁶. Tytuł naukowy profesora zwyczajnego nauk prawnych otrzymał zaś na mocy uchwały Rady Państwa z dnia 28 grudnia 1968 r.²⁷

Toruński epizod w życiu zawodowym W. Warkało rozpoczął się w 1958 r. Z dniem 1 czerwca tego roku Rektor UMK powierzył mu „obowiązki samodzielnego pracownika nauki przy Katedrze Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa”²⁸. Miesiąc później ówczesny docent W. Warkało otrzymał kierownictwo tejże Katedry²⁹. Zatrudnienie w UMK było jednak „wykonywaniem dodatkowego zajęcia” poza pracą na Wydziale Prawa UW. Takie dodatkowe zatrudnienie wymagało zgody Ministra Szkolnictwa Wyższego, którą Witold Warkało otrzymał. W listopadzie 1962 r. Rada Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego wydała jednak negatywną opinię w przedmiocie

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Pismo z dnia 16 grudnia 1954 r. Nr CK-I-2a-213/54 podpisane przez Przewodniczącego CKKdPN A. Rapackiego (oryginał dokumentu w posiadaniu autora).

²⁶ Pismo Przewodniczącego Rady Państwa Aleksandra Zawadzkiego z dnia 15 lipca 1960 r. (oryginał dokumentu w posiadaniu autora).

²⁷ Pismo Przewodniczącego Rady Państwa Mariana Spychalskiego z dnia 30 grudnia 1968 r. (oryginał dokumentu w posiadaniu autora).

²⁸ Pismo Prorektora UMK prof. B. Włodarskiego z dnia 4 lipca 1958 r. (sygn. K-24 a-293/58) znajdujące się w Archiwum UMK w tezcze zawierającej akta osobowe W. Warkało (karta nr 2).

²⁹ Pismo Prorektora UMK prof. B. Włodarskiego z dnia 8 lipca 1958 r. (sygn. K-26-314/58) znajdujące się w Archiwum UMK w tezcze zawierającej akta osobowe W. Warkało (karta nr 8). Witold Warkało był jednak trzecim, a nie pierwszym Kierownikiem Katedry Prawa Rzymskiego UMK w Toruniu, jak błędnie podają A. Bielecki, op.cit., s. 287 oraz T. Dybowski i W. Marek, s. 103. Przed nim funkcję tę sprawowali W. Lis-Olszewski i M. Wyszzyński (por. A. Sokala, op.cit., s. 225 i n.).

przedłużenia zatrudnienia W. Warkała na UMK, motywując ją kolizją przedmiotu jego wykładów w Toruniu z naukowymi zainteresowaniami oraz potrzebami dydaktycznymi Wydziału Prawa UW³⁰. Witold Warkało, poznawszy stanowisko macierzystej rady wydziału, wystosował do Dziekana Wydziału Prawa UMK pismo, wskazując w nim, że „starając się okazać maximum lojalności w stosunku do UMK i nie dostarczać dodatkowych argumentów natury osobistej dla zajęcia stanowiska negatywnego przez UW”, pominął milczeniem swój stan zdrowia, nie podnosił kwestii braku odpowiedniego locum w Toruniu i braku zainteresowania materialnego pracą na UMK³¹. W tymże samym piśmie czytamy: „Nie widząc w istniejącym stanie rzeczy możliwości kontynuowania pracy w Toruniu przeprowadziłem rozmowy z doc. Kunderewiczem, prof. Gintowtem, dr Kupiszewskim, ale żaden z nich nie okazał jakiegokolwiek zainteresowania pracą w Toruniu (choćby na warunkach zlecenia), o czym nie chciałbym nie wspomnieć. Prof. Kolańczyk w Poznaniu, którego swego czasu (11.X.br) zapytywałem listownie, nie dał jak dotąd odpowiedzi”³². Kilka dni później W. Warkało w kolejnym piśmie do Dziekana Wydziału Prawa UMK, zatroskany ewentualnymi zakłóceniami w toku studiów w zakresie prawa rzymskiego spowodowanymi przez jego odejście do UW, wskazywał, że na miejsce po nim „najbardziej realna byłaby kandydatura prof. dr B. Łapickiego z Łodzi, który jest wprawdzie na emeryturze, ale [...] ma wykłady zleczone na UŁ”. W pierwszym z cytowanych pism W. Warkało podniósł także, że jego zdaniem „sytuację ratuje poniekąd okoliczność, że w katedrze [prawa rzymskiego – AS] UMK mamy już obecnie adiunkta w osobie dr Ludwickiego”.

Władzom Uniwersytetu Mikołaja Kopernika udało się wprawdzie wyjednać zgodę Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego na jeszcze jeden rok zatrudnienia prof. W. Warkała w Toruniu – do 30 wrześ-

³⁰ Pismo z dnia 13 listopada 1962 r. (sygn. W.Pr.4e-4/63/63) podpisane przez Dziekana UW prof. J. Jodłowskiego – odpis znajduje się w Archiwum UMK w teczce zawierającej akta osobowe W. Warkała (karta nr 17).

³¹ Pismo z dnia 12 listopada 1962 r. znajdujące się w Archiwum UMK w teczce zawierającej akta osobowe W. Warkała (karta nr 18).

³² Ibidem.

nia 1963 r. – ale pismo w tej sprawie nadeszło zbyt późno (w grudniu 1962 r.³³) i W. Warkało dalszej pracy na UMK nie podjął. Rektor UMK prof. dr Antoni Swinarski w piśmie z 7 grudnia 1962 r. podziękował Witoldowi Warkało, zapewniając go, że „żywą jest i pozostanie pamięć Jego wkładu w dzieło odbudowy Wydziału Prawa”³⁴. Nie były to wyłącznie puste zapewnienia spowodowane okolicznościami. Uniwersytet Toruński rzeczywiście pamiętał o nim, czego dowodem może być fakt przyznania mu osiem lat później (16 grudnia 1970 r.) Złotej Odznaki UMK w Toruniu z okazji 25-lecia tej uczelni.

Po definitywnym odejściu prof. Warkało z Toruńskiego Uniwersytetu Katedra Prawa Rzymskiego UMK przez blisko dwa lata pozostawała bez kierownika³⁵. Dopiero bowiem w 1964 r. zajął to stanowisko znany i uznany romanista prof. Kazimierz Kolańczyk³⁶. Spełniły się zatem nadzieje wyrażone wcześniej przez W. Warkało w piśmie do Rektora UMK, gdy donosił: „Jestem przekonany, że mój następcą, którym niewątpliwie będzie romanista, a nie cywilista, jakim ja przede wszystkim jestem, zapewni dalszy rozwój tej katedry i w ogóle studiów romanistyki prawniczej na UMK”.

Mimo zmiany swoich naukowych zainteresowań prof. Witold Warkało na zawsze zachował sentyment do prawa rzymskiego i świadomość znaczenia tego przedmiotu dla edukacji prawniczej – czemu publicznie dawał wyraz. Dla przykładu w marcu 1980 r. wsparł starania Grupy zainteresowań Prawa Rzymskiego podejmu-

³³ Pismo z dnia 10 grudnia 1962 r. (sygn. DUE-II-2/1311/62) znajdujące się w Archiwum UMK w teczce zawierającej akta osobowe W. Warkało (karta nr 32).

³⁴ Pismo z dnia 7 grudnia 1962 r. znajdujące się w Archiwum UMK w teczce zawierającej akta osobowe W. Warkało (karta nr 21).

³⁵ W tym czasie – jak podaje W. Dawidowicz (op.cit., s. 137) – obowiązki kuratora Katedry pełnił ówczesny doc. dr Zbigniew Zdrójkowski.

³⁶ Zob. *Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–2004. Materiały do biografii*, op.cit., s.v. Kolańczyk Kazimierz. Profesor Kolańczyk kierował Katedrą Prawa Rzymskiego UMK do 31 grudnia 1971 r. – por. *60 lat Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu 1945–2005*, oprac. Z. Witkowski i K. Kamińska, Toruń 2005, s. 135.

jącej działania mające na celu przywrócenie prawa rzymskiego jako samodzielnego przedmiotu na uniwersyteckich studiach prawniczych. W jego domowym archiwum zachował się rękopis podziękowań za zaproszenie na poświęcone tej sprawie spotkanie, które przesłane zostały do reprezentującego Grupę dra Andrzeja Wernera³⁷. Czytamy w nim: „Szanowni Koledzy, dziękuję za zaproszenie na zebranie Grupy Zainteresowań Prawa Rzymskiego w dn. 14 bm. Niestety znajduję się w „areszcie domowym” zarządzonym przez lekarzy – w ogóle nie wychodzę z mego konstancińskiego *Tusculum*. Mam nadzieję, że Koledzy Profesorowie i Referenci wyrażą poglądy podobne do moich jeżeli chodzi o przydatność prawa rzymskiego dla dydaktyki prawa cywilnego i jego niezbędność w ogóle dla kultury prawniczej, a także jego rolę dla nauki prawa porównawczego. Trudno mi sobie wyobrazić prawnika humanistę bez znajomości łaciny i to w stopniu, który umożliwiłaby bezpośredni kontakt ze źródłami prawa rzymskiego, choćby z *Gaiusem* i *Dygestami*. Jak mawiał mój mistrz prof. I. Koschembahr-Łyskowski w łacinie są tylko 4 koniugacje i 5 deklinacji i nietrudno ich się nauczyć [...]”³⁸.

Profesor Witold Warkało miał też swój udział w kształceniu romanistycznych kadr. W 1963 r. uczestniczył – jako recenzent – w przewodzie doktorskim ówczesnego magistra Wiesława Litewskiego – późniejszego profesora w Katedrze Prawa Rzymskiego Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W takim samym charakterze brał również udział w 1961 r. w procedurze doktorskiej Ryszarda Ludwickiego, którego zresztą zatrudnił wcześniej w kierowanej przez siebie Katedrze Prawa Rzymskiego UMK³⁹. Ponadto w 1961 r. sporządził wrocławskiemu romaniście Jerzemu Falenciakowi opinię niezbędną w procedurze awansowej.

³⁷ Pismo z dnia 28 lutego 1980 r. zapraszające prof. W. Warkało do udziału w spotkaniu (dokument w posiadaniu autora) zapowiadało trzy wystąpienia referatowe (prof. J. Jakubowskiego, prof. W. Wołodkiewicza i dra J. Pieńkosa) oraz dyskusję.

³⁸ Pismo z dnia 12 marca 1980 r. (dokument w posiadaniu autora).

³⁹ Jak wynika z akt osobowych przechowywanych w Archiwum Uniwersyteckim UMK w Toruniu (teczka K-11/113), Ryszard Ludwicki pracował w Katedrze Prawa Rzymskiego UMK od 1 czerwca 1959 r. do końca lipca 1966 r.

Związki W. Warkałło ze środowiskiem akademickim Torunia zaowocowały również jego udziałem w pracach Toruńskiego Towarzystwa Naukowego, którego był członkiem od 1960 r. aż do śmierci⁴⁰. Profesor był także członkiem Komitetu Nauk Prawnych PAN (od 1967 r.)⁴¹ oraz wielu organizacji i towarzystw naukowych (polskich i międzynarodowych)⁴². Był też członkiem kilku rad redakcyjnych polskich i zagranicznych czasopism naukowych, a w tym członkiem czteroosobowego kolegium redakcyjnego wydawnictwa Akademii Nauk NRD Gesellschaft und Recht in griechisch-römischen Altertum⁴³. Znał biegle sześć języków obcych – prócz łaciny francuski, angielski, niemiecki, rosyjski i węgierski, w których zresztą publikował.

Choć lista publikacji pióra Witolda Warkałło liczy ok. 300 pozycji⁴⁴, prac romanistycznych jest na niej niewiele. Jego rozprawa doktorska nie została – jak wyżej wspomniałem – opublikowana, podobnie zresztą jak opracowania powstałe w ramach prac seminaryjnych u prof. I. Koschembahr-Łyskowskiego, choć jedno z nich (*Exceptio non adimpleti contractus w prawie rzymskim* z roku 1930) zostało nagrodzone przez Radę Wydziału Prawa UW⁴⁵. Pierwsza publikacja z zakresu prawa rzymskiego autorstwa W. Warkałło ukazała się w roku 1954. Był to przeznaczony dla studentów studiów zaocznych skrypt pt. *Zobowiązania w prawie rzymskim* (Warszawa, s. 154). Cztery lata później W. Warkałło opublikował tom *Zobowiązania*, jako trzecią część zbiorowego skryptu *Prawo rzymskie* (Warszawa 1958). Książka ta doczekała się mocno krytycznej recenzji Henryka Kupiszewskiego w *Czasopiśmie Prawno-Histo-*

⁴⁰ Zob. Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–2004. Materiały do biografii, op.cit., s.v. Warkałło Witold.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Najważniejsze z nich podaje A. Bielecki, op.cit., s. 286 i n.

⁴³ Zob. pismo W. Warkałło do Przewodniczącego Komitetu Nauk Prawnych PAN z dnia 15 października 1973 r. (kopia w posiadaniu autora).

⁴⁴ Zob. T. Dybowski, W. Marek, *Witold Warkałło 1909–1983*, Państwo i Prawo 1983, z. 12, s. 103.

⁴⁵ Informację taką podaje „Informacja biograficzna” z 1983 r. pióra Haliny Warkałło poświęcona mężowi (maszynopis w posiadaniu autora).

rycznym⁴⁶, na którą W. Warkało odpowiedział zresztą na łamach tegoż czasopisma⁴⁷. W roku 1961, poza wspomnianą repliką, ukazał się także – w *Bibliotheca Classica Orientalis* – krótki tekst pt. *Römisches Recht – Obligationen*, stanowiący streszczenie omawianego skryptu⁴⁸. Wreszcie w roku 1968 opublikowany został dość obszerny artykuł na temat *Actio de servo corrupto directa – Ein Beitrag zur Frage der Vollkommenheit des römischen Privatrechts*⁴⁹ – powoływany zresztą do dziś w literaturze romanistycznej⁵⁰. Ślady zainteresowań prawem rzymskim znaleźć też można w wielu publikacjach prof. Warkała związanych z głównym nurtem jego zainteresowań badawczych, a mianowicie z problematyką odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie współczesnym. Tytułem przykładu wskazać można tu choćby odwołania do rozwiązań prawa rzymskiego przyjętych w *lex Aquilia* czy też w Instytucjach Gaiusa pomieszczone w ważnym i obszernym opracowaniu pt. *Przemiany odpowiedzialności cywilnej*, opublikowanym pod auspicjami PAN w 1983 r.⁵¹

Dla pełnego obrazu Profesora dodać koniecznie trzeba, że był on człowiekiem towarzyskim, lubiącym wino oraz smak i zapach tytoniowego dymu. Spod jego ręki wyszedł zresztą wiersz pt. *Pochwała papierosa*, w którym napisał: „Umiejętność palenia tytoniu, to najpiękniejsza namiętność – a każdy człowiek musi mieć jakąś namiętność. Szczęśliwi jesteście namiętni palacze!”. W jednym zaś z pierwszych numerów redagowanego przez siebie podczas wojennego pobytu na Węgrzech pisemka „Polak na Węgrzech” opublikował żartobliwy felieton *Pochwała wina i nagana opilstwa*⁵².

⁴⁶ Zob. na ten temat M. Zabłocka, *Romanistyka polska po II wojnie światowej*, Warszawa 2002, s. 12.

⁴⁷ *Czasopismo Prawno-Historyczne* 1961, t. XIII, z. 2, s. 294–297 – W sprawie recenzji skryptu *Prawo rzymskie*.

⁴⁸ *Bibliotheca Classica Orientalis* 6, 1961, col. 250–253 (wydawnictwo Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin).

⁴⁹ Opublikowany w *Gesellschaft und Recht im griechisch-römischen Altertum*, I, Berlin 1968, s. 296–339.

⁵⁰ Zob. np. K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 2007, s. 437.

⁵¹ *Tendencje rozwojowe prawa cywilnego*, red. E. Łętowska, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1983, s. 283 i n.

⁵² Oba oryginalne teksty w posiadaniu autora.

W 1976 r. prof. W. Warkańto odszedł na emeryturę, choć pracy naukowej nie zaprzestał. Ostatnie z jego opracowań – wspomniane *Przemiany odpowiedzialności cywilnej* – ukazało się już po jego śmierci, co zresztą odnotowała prof. Ewa Łętowska, redaktor dzieła, w uzupełnieniu do wprowadzającego doń wstępu (s. 8): „W czasie druku niniejszej książki odszedł od nas jeden z współautorów profesor Witold Warkańto. Chcielibyśmy, aby tom, w którym została zamieszczona ostatnia praca wybitnego polskiego cywilisty, służył równocześnie uczczeniu Jego pamięci”.

Profesor Witold Warkańto zmarł 1 sierpnia 1983 r. w Warszawie i pochowany został w grobowcu na Starych Powązkach – Kwatery 176, rząd, 4, nr 2. W pierwszą rocznicę śmierci tak wspominał go Zygmunt Konrad Nowakowski: „Prof. Warkańto zasługuje na wyjątkowo wysoką ocenę za tak bardzo liczne Jego zalety wychowawcy, nauczyciela i uczonego, a przede wszystkim pracowitego i zacnego profesora. Praca Jego dała duże owoce. Zostawił po sobie poważny dorobek twórczej myśli. Cieszył się wielkim autorytetem, szacunkiem oraz sympatią ludzi, którzy Go znali”⁵³. Śmierć „twórcy polskiej szkoły prawa ubezpieczeniowego” odnotowali też przedstawiciele toruńskiego prawniczego środowiska akademickiego – Eugeniusz Kowalewski i Jan Łopuski⁵⁴.

* * *

Bohater tego szkicu – prof. Witold Warkańto odszedł z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu do Warszawy z dniem 1 października 1962 r., a rok później – 1 października 1963 r. – na Wydziale Prawa i Administracji UMK rozpoczął swoją karierę naukową – jako asystent stażysta w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego – ówczesny mgr Ryszard Łaszewski, bohater Księgi Jubileuszowej, w której znajdują się te słowa.

Agunt opus suum fata!

⁵³ Z.K. Nowakowski, *Prof. dr Witold Warkańto – w rocznicę śmierci*, Studia Ubezpieczeniowe, Poznań 1984, t. VIII.

⁵⁴ *Nowe prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Państwo i Prawo 1985, z. 3, s. 17.

SUMMARY

Toruń's Romanist – Witold Warkało Contribution to biography

This sketchy outline is dedicated to the part of Prof. Witold Warkało's career path – a distinguished civil law scholar, the precursor of Polish insurance law school. The Author brings to focus his role and achievements in the area of Roman law studies in the period of 1958–1962, when he presided over the Chair of Roman Law of NCU Toruń. Extensive use of archival sources allowed to shed light on numerous little known, or completely forgotten episodes and facts in this enormously accomplished scholar's career.

Key-words: Witold Warkało, Romanist, Chair of Roman Law of NCU Toruń